

Tekenen in de Tijd 72

6-12 december 2020

De kracht van de kerk is dat zij er zomaar is, zegt Bekende Vlaming Rik Torfs in zijn boek De kerk is fantastisch. Erik Borgman werd aangesproken. De kerk is een zootje en daarom past ze bij ons leven, dat ook vaak een zootje is. Zij laat in dat zootje zien dat er meer is dan het zootje.

Ik geef toe, het is onhandig om een dag na Sinterklaas – eigenlijk is 6 december overigens de gedenkdag van Sint-Nicolaas; 5 december, pakjesavond, is de vooravond – met een cadeau-idee te komen. Maar wie iets zoekt voor onder de kerstboom, al is het maar voor zichzelf, zou de aankoop kunnen overwegen van *De kerk is fantastisch* van Rik Torfs. Dit boek zet de kerk volkomen realistisch neer in al haar krakkemikkigheid, tekent de kerkleiders in hun soms kwade trouw en portretteert de gelovigen in hun niet zelden tenenkrommende klungeligheid. Tegelijkertijd is duidelijk dat Torfs de titel van zijn boek meent. Om de kerk te appreciëren is volgens hem geen volmaaktheid vereist. Juist niet. Dankzij haar onvolmaaktheid kan de kerk ons, onvolmaakte mensen, nabij zijn. En als ze irritant of zelfs misdadig onvolmaakt is – Torfs loopt niet om de afschuwelijke kanten van het seksueel misbruik in de kerk heen – dan kan zij ons motiveren beter te worden.

Torfs is een Vlaming, en als Noord-Nederlandse katholiek ben ik zwaarder op de hand. Maar ik deel zijn innige en tegelijkertijd relativerende liefde in hoge mate. Om dezelfde reden die Torfs er uiteindelijk voor geeft: dat we door God geschapen zijn met het oog op de verrijzenis, die alles wat wij ons ervan voorstellen, volledig weg zal blazen. We kunnen de kerk niet al te serieus nemen als we serieus nemen wat zij verkondigt: dat alles zal worden herschapen.

Rik Torfs staat bekend als iemand die het leuk brengt en die je daarom niet al te ernstig hoeft te nemen. Nu ken ik Rik Torfs al lang – lang voor hij een Bekende Vlaming werd – en het eerste is inderdaad waar: Rik is vrijwel altijd amusant. Kerkelijk recht, zijn eigenlijke discipline, is doorgaans gortdroog. Rik slaagt er steevast in het smeugig te presenteren. Maar al lijkt het soms even zo, dat is bij hem geen trucje. Hij laat zien dat het kerkrecht over echte dingen en echte mensen gaat, met al het pijnlijk-vermakelijke gedoe dat daarbij hoort. Ook *De kerk is fantastisch* is niet alleen geestig in de zin van grappig. Rik Torfs is geboren in Turnhout en volgens een mogelijke etymologie betekent deze naam: doornbos. Torfs laat in zijn boek de kerk zien als een doornbos dat brandt, maar door dat vuur niet verteert – inderdaad, zoals de brandende doornstruik bij Mozes in het Bijbelboek Exodus (3,2). Dat niet verteren, daar gaat het bij hem om. De kerk is op haar best als zij in een genereuze, niets eisende of afdwingende presentie ruimte biedt: dat is de pointe van zijn boek. De ernstige pointe. De kerk als een plaats waar je mag zitten zonder te weten waarom, ook zonder druk om dat waarom spoedig te achterhalen, met enige gêne hopen dat niemand je er ziet. Want bidden, dat is in figuurlijke zin naakt en weerloos. Ik herken mij daar zeer in. Vreemd, misschien, voor een beroepsgelovige. Maar toch.

Ik kan voor vrijwel alles in de kerk de redenen aangeven. Daar heb ik voor doorgeleerd. Van de dingen die ik goed en belangrijk vind, kan ik duidelijk maken waarom ze dat zijn. Maar ik weet heel goed dat mijn geloof daarvan niet leeft. Dat leeft van het gevoel dat ik thuiskom als ik de psalmen zing, dat ik mij gezien weet als ik een Bijbeltekst hoor of lees, dat het mij geneest als ik zowel ongerust en boos als

dankbaar en beschaamd kan zijn. Want dat kan in de kerk. Deze mogelijkheid wekt zij in mij op dankzij haar gebouwen, haar rituelen en haar lange traditie van beelden, verhalen en gedachten. Ik zie mensen alle dagen van de week redderen, in het weekend in sportkleding rondrennen en op zondagmorgen op hun mobiele telefoon kijken terwijl ze met een half oog hun kinderen of kleinkinderen in de gaten houden. De reclame heeft gelijk: Dit is de tijd van doen! Maar ik ben dan blij dat ik naar de kerk kan en die vreugde aan niemand hoeft uit te leggen, omdat zij in zichzelf goed is. Met God verkeren, dat is volgens het verhaal waar het in de kerk om draait niet een middel, maar het doel van het menselijk leven. Met God verkeren kan overal en God verkeert in ieder geval overal met ons. Maar de kerk is er speciaal voor gemaakt je dat ook te realiseren.

Daarom ben ik zo blij met het getijdengebed, zoals wij dat sinds kort dagelijks proberen te bidden in het Huis van Dominicus. Hoewel ik het voorbid, heb ik niet het gevoel dat ik iets moet doen. Ik hoef er alleen te zijn en de teksten door me heen te laten gaan en te zeggen of te zingen. In de advent zijn dat vrijwel allemaal teksten over verlangen en dankzij de teksten word ik mij bewust van het verlangen dat de wereld doortrekt, van de hunkering die het leven eigen is. Ik spreek het uit, maar het is overal: Uit de diepte roep ik, luister naar mijn roep om genade (vgl. Psalm 130,1-2), totdat trouw en waarheid elkaar omhelzen, recht en vrede elkaar kussen (Psalm 85,11). In deze hunkering deel ik en zij wordt in mij verwachting: ik weet niet welke betekenis, maar ik weet zeker dat dit betekenis heeft. Meer dan heel veel andere ervaring die ik meemaak en andere dingen die ik doe.

Komende dinsdag, 8 december, viert de kerk het feest van de Onbevleete Ontvangenis van Maria. Doordat zij de moeder van Jezus wordt, Gods veelgeliefde zoon, wordt Maria bevrijd uit de logica van strijd en jaloezie, van rivaliteit en geweld die de wereld in zijn greep houdt sinds Adam en Eva besloten God niet te vertrouwen en te proberen de macht aan zichzelf te trekken. In het theologisch jargon heet dit de erfzonde: het kwaad waarvan wij zijn voordat het kwaad van ons is en dat ons mede bepaalt omdat wij erin opgroeien en ermee moeten zien te *dealen* willen we er niet aan ten onder gaan. De kerk is geroepen de bevrijding hieruit door Jezus niet alleen te verkondigen, maar ook te representeren. Dat wil niet zeggen dat ze zelf vrij van zonde zou zijn – integendeel, al doet zij het soms wel zo voorkomen, hetgeen een sprekend bewijs van het tegendeel is – maar dat zij ons moet helpen herinneren dat deze bevrijding het perspectief is waarin ook ons leven staat.

Iets daarvan begrijp ik als bij mij het gevoel ontstaat dat de Psalmen mij zingen in plaats van ik de Psalmen. Dan denk ik even Maria te snappen, die kon zeggen: *Genoito! Fiat!* Laat het zo gebeuren (Lucas 1,38)! Ik ben er even van overtuigd te kunnen ontvangen wat er ontvangen moet worden en stel geen voorwaarden of eisen. Ik probeer dat vast te houden, maar helaas, ik ben niet onbevleet ontvangen. Met de apostel Paulus moet ik constateren: 'Ik doe niet het goede wat ik wil, maar het kwade dat ik niet wil' (Romeinen 7,19). Daarom begint het opnieuw: Uit de diepte roep ik, luister naar mijn roep om genade, totdat trouw en waarheid elkaar omhelzen, recht en vrede elkaar kussen. Aan dat roepen geeft de kerk ruimte en in dat roepen ligt onze redding.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de Programmaraad van het Huis van Dominicus